

3-3-20

ལེབ་ཉི་ཤུ་པ། རྩོགས་ཆད་གསོ་བ།

ГЛАВА 20 ЛЕЧЕНИЕ МУТНОГО ЖАРА

དེ་ནས་དང་སྒྲོང་རིག་པའི་ཡེ་ཤེས་ལ། དང་སྒྲོང་ཡིད་ལས་སྐྱེས་ཀྱིས་འདི་སྐད་ལྟས། །ཆ་བ་རྩོགས་པའི་རྒྱ་རྒྱུན་ངོ་བོ་གང་། །རྩོགས་པའི་ཆ་བ་མེད་དུ་ཅི་ཕྱིར་བཏགས། །དབྱེ་བ་རྩོགས་དང་བཅས་ཐབས་བཤད་དུ་གསོ་ལ། །

Then Sage Yidlay Kye made this request to Sage Rigpai Yeshe, "What are the causes, conditions, nature, classification, signs and symptoms, and treatment methods of turbid hot disorder? Why is it called 'turbid hot disorder'? Please explain."

Затем мудрец-риши Йиле Кье (*yid las skyed*) обратился с такими словами к мудрецу-риши Ригпей Еше (*rig pa'i ye shes*): «Каковы же причины, условия, природа мутного жара (*rnyogs pa'i tsha ba*)? Почему ему дано такое название? Каковы его разновидности, их симптомы и методы лечения? Пожалуйста, расскажите!».

དེ་སྐད་ལྟས་པའི་དོན་ལ་ལན་གསུངས་པ། །ཆ་བ་རྩོགས་པའི་རྒྱ་ནི་ཆུ་སེར་ཡིན། །

Having been thus requested, the Master replied, "The cause of turbid hot disorder is *chu ser*.

На тему этой просьбы был такой ответ: «1 Причина мутного жара - это чхусер.

རྒྱུན་ནི་རང་བཞིན་རྩོགས་དང་རྒྱུན་གྱིས་རྩོགས། །

And the conditions responsible for the development of turbid hot disorder are development of its own accord and conditional factors.

2 А условия: мутный по природе и мутный из-за внешних условий.

རང་བཞིན་ཆུ་སེར་ཤས་ཆེའི་ཆ་བ་ནམས། །བཅོས་རྗེས་ནད་གཞིའི་ཐོག་ཏུ་སྤང་བ་ཡིན།།

Turbid hot disorder developed of its own accord is a condition in which *chu ser*-dominant hot disorder descends on the *nyes pa* after treatment.

2.1 По природе -- это когда жар с преобладанием чхусер попадает в болезнь после лечения.

རྒྱུན་གྱིས་རྫོགས་པ་བཅོས་སྤྲས་ཁ་ཐལ་གཉིས།།

The two conditional factors responsible for the development of turbid hot disorder are premature treatment and overtreatment.

2.2 Мутных из-за внешних условий два: из-за преждевременного лечения и чрезмерного.

བཅོས་སྤྲས་མ་སྒྲིན་ཆ་བའི་རིགས་གང་ཡང་། །སྒྲན་དབྱུང་ནས་སྦྱོད་གཉེན་པོ་བསྟེན་སྤྲས་པས། །བད་ཀན་སྦྱིས་ཏེ་པོ་བའི་མེ་
བྱོད་ཤོར། །རླུང་ནད་སྦྱིས་པས་ཆ་བ་སྤྲ་མིག་བྱེད། །རླུང་གིས་ཁག་གཡོས་ཆུ་སེར་སྦྱོད་པ་ཡིན།།

Premature treatment of any type of unripened hot disorder with medicine, external therapy diet, and lifestyle causes the development *bad kan*, which leads to a loss the digestive heat. It results in aggravation of *rlung*, which spreads the hot disorder into the channels and then churns the blood, leading to the development of *chu ser*.

2.2.1Преждевременное [лечение]. Слишком раннее использование средств: лекарств, процедур, питания и образа жизни при любом типе незрелого жар, порождает бекен, от чего теряется огненная теплота желудка. Это приводит к нарушению лунг, который рассивает жар по сосудам. Лунг взбалтывает кровь, что увеличивает чхусер.

ཁ་ཐལ་བ་ནི་བད་ཀན་རི་ཐང་མཆོམས། །བསིལ་དྲགས་པོ་བའི་མེ་ཤི་གང་ཆུར་འགྱུར།།

Overtreatment refers to excessive application of cool-natured remedies at the borderline of *bad kan*, which causes a loss of digestive heat and then progresses to cold-natured ascites.

2.2.2 Чрезмерное. Злоупотребление охлаждающим «на границе горы и равнины» бекен приводит к тому, что желудочный огонь гаснет, и [состояние] оборачивается холодным мучху (*grang chu*).

ངོ་བོ་རྒྱང་ཁག་ཀྱི་སེར་འདུས་པའི་ནད། །ཀྱི་མིག་རྩོགས་སམ་བྱེ་ཆབ་གཡོས་པ་བཞིན། །

The nature of turbid hot disorder, which is a combined disorder of *rlung*, blood, and *chuser*, is like turbid spring water or water mixed with soil.

3 Суть. Это сложное заболевание лунг, крови и чхусер, похожее на замутнённый источник или воду, взбаламученную с песком.

བཙས་ཉེས་རྩོགས་བྱིར་རྩོགས་ཚད་མིང་དུ་བཏགས། །འཇུག་སྒོ་དུག་ཁྱགས་ལུས་ཀྱན་བྱབ་པར་བྱེད། །

A turbid condition arising from the wrong treatment, termed 'turbid hot disorder', pervades the entire body through the six pathways.

4 Поскольку он «мутнеет» от неверного лечения, то называется «мутным жаром». Войдя в шесть входных врат, он пронизывает всё тело.

དེ་ལ་དབྱེ་བ་སྟེ་དང་བྱེ་བྲག་གཉིས། །སྟེ་ལ་ཚ་བས་རྩོགས་དང་གང་རྩོགས་གཉིས། །རྒྱ་རྒྱུན་དག་གིས་ནད་སྟོབས་ཆེ་ཆུང་ཡིན། །

Turbid hot disorder can be classified into two types: general and specific. The general type can be further classified into two types: hot-natured turbid hot disorder and cold-natured turbid hot disorder. The causes and conditions of the disorder determine its severity.

5 У него есть два подразделения: в общем и в частности. 5.1 В общих два: мутный от жара (*tsha myogs*) и мутный от холода (*grang myogs*). Эти причины и условия определяют большую или малую силу болезни.

བྱི་བྲག་ལྷགས་ལ་གྲམ་དང་ཤ་ལ་རྒྱས། རྩ་ཅུ་འགྲིམས་དང་རུས་ལ་ཞེན་པ་དང་། རྩོན་ལ་བབས་དང་སྣོད་དུ་སྦྱང་བ་བྱས། །

The specific turbid hot disorders can be classified into six types: dispersing into the skin, developing in the muscle tissues, infiltrating into the channels, adhering to the bones, invading the vital organs, and descending into the vessel organs.

5.2 Частных шесть: разошедшийся по коже, развитый в мышцах, блуждающий по сосудам, въевшийся в кости, спустившийся в плотные органы и провалившийся в полые.

རྟགས་ལ་སྦྱི་དང་བྱི་བྲག་རྣམ་པ་གཉིས།

The signs and symptoms of the disorder are of two types: general and specific.

6 В симптомах есть две категории: в общем и в частности.

སྦྱི་རྟགས་ཆ་རྟོགས་ཐུ་དམར་ཐུ་བཤལ་འདྲ། རྩ་རྒྱུད་སྤ་ལ་མགྲོགས་ཤིང་གཏིང་ན་རྒྱས། གཤོང་པ་སེར་སྩོམ་ཆེ་རྩི་སེན་བྲག་འཛོར། འགྲལ་ན་རམ་པ་ཤོད་ལ་སྩོ་སྦྱང་འཕར། ཤེད་རྒྱུད་རྩལ་ཁ་སྦྱི་ལ་ཁ་ཆེ་སྒྲམ། གཤིད་ཆེ་སྩོ་མང་མིག་ལྷིབས་རྟང་བོལ་གཡོ། ལྷས་པོ་བཙེ་ཞིང་རོ་སྦྱང་གཟེར་ཕུན་འོང་། རྩད་སྦྱབས་ཆེ་ན་དོན་ལ་རྟག་ཐུ་གསོག། ལྷུང་པར་རྩལ་བཙེ་སྩ་ལྷག་གཡོ་བ་ཡིན། །

The general signs and symptoms of turbid hot disorder are as follows: hot-natured turbid hot disorder causes reddish urine resembling the sap of *rgya tshos*, a thin and fast pulse that beats in the depth, a yellowish and swollen face, a loss of tongue, gum and nail luster, panting and a pulsating sensation at the lungs and heart on movement, weakened body strength, profuse sweating, dry mouth and tongue, excessive sleep, frequent cough, swelling of the eyelids and the dorsal surfaces of the feet, body irritation, and mild pain at the upper back. In severe cases, there will be an accumulation of pus and *chu ser* in the vital organs, and in particular, there is profuse sweating, skin irritation, nosebleeds, and swelling.

6.1.1 Общие симптомы. При мутном от жара моча будет красной, похожей на смывки шеллака (*rgya bshal*); пульс – тонким (*'phra*), быстрым (*mgyogs*), в глубине – частым (*gting na rgyug*); лицо – жёлтым и опухшим; язык, дёсны и ногти – теряют

блеск; при движении дыхание тяжёлое, сердце и лёгкие трепещут; будут слабость, потливость, сухость на языке и во рту; сонливость, частый кашель, отёки век и подъёма ступней; тело не переносит прикосновений, в верхней части тела появляются несильные боли. Если сила болезни велика, в плотных органах будет скапливаться гной и жидкость. В особенности будет потливость, раздражение кожи, носовые кровотечения и отёчность.

གང་རྩོགས་ཙུང་པ་ཞིང་སྤང་ལ་མགྱོགས། རྒྱ་མདོག་དམར་སེར་རྩོག་ཅིང་གདོང་པ་སྟོ། བྲང་དང་གཟུགས་པ་ངར་གདོང་
ཀླང་བོལ་གཡོ། བྲི་དང་རྩིལ་སྒྱུ་ལུས་རྩལ་ངམ་པ་ཤོད། ཁོ་བ་རྩིང་ལ་ཁ་ཟས་འབྲུ་སྟོབས་ཀྱང་། རྣད་སྟོབས་ཆེན་ཆ་རྒྱར་
འགྱུར་བ་ཡིན། །

Cold-natured turbid hot disorder causes a thin, empty and fast pulse, reddish yellow and turbid urine, swelling of the face, chest, stomach, shins and dorsal surfaces of the feet, a pale tongue and gums, sweating, panting, a bloated stomach, and weak digestion. When the disorder becomes severe, it progresses to hot-natured ascites.

6.1.2 При мутном от холода пульс будет тонким (*'phra*), пустым (*stong*) и быстрым (*mgyogs*); моча – красно-жёлтой, мутной, лицо – отёкшим; опухают грудь, живот, голени и подъёмы стоп; язык и дёсны – бледные; будет потливость, дыхание тяжёлое; желудок переполнен, сила пищеварения мала. Если болезнь сильна, то может перейти в горячий мучху (*tsha chu*).

བྱེ་བྲག་ཕྱགས་གམས་སྒྲ་དང་བ་སྒྱུ་འབྱ། ཁ་འཕྲུག་རྒྱ་ཀླང་མེ་དབལ་བྱ་ཐོར་ཡོང་། ཤལ་རྒྱས་ཁོལ་བྱར་ན་ཞིང་འབར་འབྱར་
སྒྲངས། དམར་སྟེང་བརྟོལ་ན་རྣག་ཁྲག་རྒྱ་སེར་འཛག་ རྩར་འགྲེམས་ཙུང་རྒྱས་ནག་པོར་གསལ་བ་དང་། རྩ་འབྲུག་ཙུང་
སྒྲངས་ཤིང་ཡན་ལག་སྟོང་། རྩས་ཞེན་ཤ་སྒྲམ་ཐོ་ལ་ཁོལ་བྱར་ན། གདོང་སྒྲངས་ཆོགས་ཁ་གཡོ་ཞིང་སྒྱིད་པ་འཁྱམས། ཁོ་དང་
སེན་མོའི་བྲག་འཛོར་སྒྱུ་སྟེག་འགོ། །

The specific signs and symptoms of turbid hot disorder are as follows: Dispersion of the disorder into the skin causes loss of hair and body hair, itching, blisters, *me dbal*, eczema, and pimples. Development of the disorder in the muscle tissues causes unlocalized pain, bumpy swelling, and discharge of pus, blood, and *chu ser* when the red, thin, swollen skin is punctured. Infiltration of the disorder into the channels causes

dilation and dark coloration of blood vessels, radiating pain in the channels, swelling of the channels, and numbness of the limbs. Adherence of the disorder to the bones causes loss of body weight, bluish skin, unlocalized pain, swelling of the face and joints, knee flexion contracture, and a pale appearance of the teeth and nails due to loss of luster.

6.2.1 Частные. При разошедшемся по коже выпадают волосы на голове и на теле, будет зуд, появляются пузырьки, наполненные жидкостью, мевал (*me dbal*), сыпь (*shu thor*). При развитии в мышцах – нелокализованные боли, возникают отёкшие шишки, при прорыве красной, тонкой [кожицы] которых сочится гной, кровь и чхусер. При блуждающем по сосудам – сосуды увеличены, тёмные и хорошо заметны, они вздрагивают, над сосудами отёчность, конечности немеют. При въевшемся в кости – мышцы сохнут и синеют, нелокализованные боли, лицо отекает, головки суставов разбухшие, стянутость под коленями, зубы и ногти утрачивают блеск и становятся блёклыми.

སྒྲོར་བབས་དབུགས་ཐུང་སྐད་འཛེར་བྱང་རྒྱབ་གཟེར། མིག་མཆུ་བོལ་སྐངས་དབུགས་ཚོད་ནག་ཁག་ལ། རྟིང་བབས་འཐེབས་
ཚྱུས་དྲན་ཉམས་གང་མོ་འདོད། མཆིན་བབས་མིག་སེར་ལུས་མྱེ་དང་ག་འགག རྩེ་བཀྲ་རྟིལ་དཀར་ལུས་སྤྱི་སེར་བོར་
འགྲོ། མཆེར་བབས་གཡོན་གཟེར་མཆུ་སྐངས་སྤྱིད་པ་མང་། མཁལ་བབས་ཆེད་པ་ན་ཁིང་རོ་སྤང་མྱེ། རྩོད་དུ་རྩུང་ན་དང་ག་
འགགས་པ་དང་། འབྲུ་སྐྱུག་དྲི་མ་འགག་གམ་འཆིང་ཁིང་འབྲུང་།

Incursion of the disorder into the lungs causes shortness of breath, hoarseness, pain at the chest and back, swelling of the eyes, lips and dorsal surface of the feet, breathlessness, and discharge of pus and blood. Incursion of the disorder into the heart causes clouding of consciousness, insanity, a weak memory, and a desire for cold conditions. Incursion of the disorder into the liver causes yellow eyes, a heavy body, loss of appetite, bluish tongue, pale gums, and yellowing of the whole body. Incursion of the disorder into the spleen causes pain at the left side of the abdomen, swelling of the lips, and frequent sneezing. Incursion of the disorder into the kidneys causes pain around the waist and heaviness in the lower part of the body. Descent of the disorder into the vessel organs causes a loss of appetite, diarrhea, vomiting, constipation or bloating, and pain.

6.2.2 При падании в лёгкие – дыхание короткое, голос хриплый, сильные боли в груди и спине, глаза, губы, подъём стопы отекают, дыхание тяжелое, мокрота с гноем и кровью. При попадании в сердце – сознание угнетённое, безумие, ослабление памяти, хочется холодного. При попадании в печень – глаза жёлтые, в теле тяжесть нет аппетита, язык пёстрый, дёсны белые, всё тело становится жёлтым. При попадании в селезёнку – сильные боли слева, губы отекают, частое чихание. При попадании в почки – боли в пояснице, тяжесть в верхней части тела. Если проваливается в полые органы – нет аппетита, понос, рвота, задержка стула или вздутие.

གསོ་བའི་ཐབས་ལ་སྦྱོང་བྱེ་བྲག་གཉིས།།

The treatment method is of two types: general and specific.

7 В методах лечения есть два [подхода]: в общем и в частности.

སྦྱོང་ལ་བཅོས་པའི་ཚུལ་དང་གཉིན་པོ་གཉིས།།

The general treatment consists of two kinds: therapeutic principles and remedial measures.

7.1 В общем - две [категории]: принципы лечения и средства.

བཅོས་ཚུལ་དང་པོ་ལྷན་ཆེན་བྱེ་མ་སྐྱམ།།བར་དུ་ཆུ་བོ་རྒྱ་བྱང་བ་དང་།།ཐ་མ་དག་པོ་གཉིན་དུ་བརྒྱམས་པས་བཅོས།།

The first therapeutic principle resembles drying a moistened substance with sand, the middle therapeutic principle resembles draining water into a canal, and the last therapeutic principle resembles befriending enemies through reconciliation.

7.1.1 Принципы лечения. Вначале лечат способом – «высушить очень мокрое песком», в середине – «спустить воду по желобам» и в конце – «помириться с врагом».

གཉིན་པོ་སྐྱུ་དབྱུང་ཟས་དང་སྦྱོང་ལམ་བཞི།།

The four remedial measures are medicine, external therapies, diet, and lifestyle.

7.1.2 Средств лечения четыре: лекарства, процедуры, питание и образ жизни.

དང་པོ་ཚ་རྩོགས་ཆུ་སེར་སྒྲིམ་པའི་མཇུག་། སྤྱད་ཐང་གསུམ་གྱིས་བྱེར་བ་བསྐྱས་བྱས་ནས། ཉི་ཤུ་ཙ་ཐ་ཙས་ཐང་འཕུལ་བཏང་བས། ཚ་བ་འདུས་ཤིང་རྒྱང་ཁ་སྒྲིམས་པར་བྱེད། དེ་ནས་ཙན་དན་དཀར་དམར་འབྲས་བྱ་གསུམ། བྲག་ལྷན་སྒྲིམ་དཀར་སོ་མ་ར་ཇ་དང་། བསེལ་གསུམ་པི་པི་ལིང་དང་ཀ་ར་སྤྱད། སེང་ལྷེང་ཁུ་བས་འཕུལ་བས་ཆུ་སེར་སྒྲིམ།

First, to dry *chu ser* associated with a hot-natured turbid hot disorder, administer the three types of assembling decoctions to assemble the spread disorder, and then administer [*ga bur*] *nyi shu rtsa lnga* compound with bone soup to assemble the hot disorder and control *rlung*. Thereafter, prepare a compound from *tsan dan dkar po*, *tsan dan dmar po*, '*bras bu gsum* (three myrobalan fruits), *brag zhun*, *spos dkar*, *so ma ra dza*, *bsil gsum* (three cool medicines), *pi pi ling* and *ka ra* (white sugar), and administer it with *seng ldeng* decoction to dry *chu ser*.

Первое, лекарства, высушивающие чхусер при мутном из-за жара. Собрав рассеевшееся с помощью трёх собирающих отваров, назначают [*ga bur*] *nyi shu rtsa lnga* запивать костным бульоном. Это соберёт жар и выровняет лунг. Затем высушивают чхусер составом из *tsan dan dkar po*, *tsan dan dmar po*, '*bras bu gsum* (трёх плодов), *brag zhun*, *spos dkar*, *so ma ra dza*, *bsil gsum* (трёх охлаждающих), *pi pi ling* и сахара, запивать отваром *seng ldeng*.

དེ་རྗེས་གང་རྩུས་ཙ་ཐ་ཁ་མང་དུ་དབྱེ། འབྲས་བྱ་གསུམ་གྱི་རྩུན་སྒྲིམས་དག་པར་སྤྱད། །

Thereafter, apply multiple venesections on the veins related to the disorder and evacuate the disorder completely with purgation made from '*bras bu gsum* (three myrobalan fruits).

Затем нужно многократно вскрывать те сосуды, которые набухли, и полностью вычистить болезнь слабительным продолжительного действия из трёх плодов ('*bras bu gsum*).

གང་རྒྱུ་གས་དང་པོ་སེ་འབྲུ་ཐུ་བའམ། རུ་གང་བདེ་བྱེད་ཆུང་དུས་པོ་བ་བཟུང་། །

To treat cold-natured turbid hot disorders, first administer *se 'bru Inga pa* or *cu gang bde byed chung* compound to safeguard the stomach.

При мутном от холода вначале нужно поддерживать желудок с помощью *se 'bru Inga pa* или малой вариации *cu gang bde byed*.

དེ་རྗེས་ཐང་གིས་བསྐྱས་ལ་རྒྱན་སྦྱོངས་བྲ། །བཟང་དྲུག་ཆུ་སེར་སྒྲན་གསུམ་འབྲས་བྲ་གསུམ། །ཤ་རུ་དུར་ཐོད་འགོན་བྲ་ཚ་
གསུམ་ཐལ། སེ་འབྲུ་ཐུ་དང་ཉྀག་སྦྱོང་ཆུ་སེར་སྒྲེམ། །ནད་རྒྱུ་མེ་ན་དུ་ཆུའི་སྦྱོངས་སྒྲེམས་བྲ། །

Then, administer a decoction to assemble the disorder and perform purgation. Administer a compound prepared from *bzang drug* (six superlative medicines), *chu ser sman gsum*, *'bras bu gsum* (three myrobalan fruits), *sha ru* ashes (deer horn), *dur thod*, *'gron bu* and *tshwa gsum* (three types of salts), and administer *se 'bru Inga pa* compound alternately, to dry *chu ser*. In severe cases, perform purgation and use drying medicine as mentioned in the chapter on *dmu chu*.

Затем собрать отваром и провести длительное вычищение. Высушивают чхусер, назначая состав из *bzang drug* (шесть хороших), *chu ser sman gsum* (три лекарства чхусер), *'bras bu gsum* (три плода), тхалва из *sha ru*, *dur thod*, *'gron bu*, *tshwa gsum* (три соли) и *se 'bru Inga pa* «спиной к спине», а если сила болезни велика, то вычищать и высушивать как при мучху (*dmu chu*).

ཐ་མར་ཆུ་སེར་ཚད་ལྷག་བྱངས་སུ་སྦྱར། །དེ་ཡི་སྦྱོར་བ་སྤང་ཆང་རྒྱུག་གམ། །གཟེ་མ་སྔོ་ལོ་འབྲས་བྲ་གསུམ་གྱི་ཆང་། །ཆུ་
སེར་རྒྱང་མཁྲིས་བད་ཀན་གཞི་དང་བསྐྱར། །འབའ་སམ་སྒྲན་མར་སྤང་དང་སྦྱར་ལ་བསྒྲེན། །དེ་ཡིས་ཆུ་སེར་ཁྲག་དན་བྱངས་
ཁྲག་དུ། །དདུལ་ལ་གསེར་འབྲུར་ཅི་བཞིན་སྦྱར་བར་བྱེད། །ཟས་དང་སྦྱོད་ལམ་རྒྱུངས་ཚད་ཇི་བཞིན་ནོ། །

Finally, to transform *chu ser* and the remnants of hot disorder into bodily constituents, administer *sbrang chang rkyang pa*, *sbrang chang khug pa*, a medicinal *chang* prepared from *gze ma*, *sro lo* or *'bras bu gsum* (three myrobalan fruits) in accordance with *chu ser*, *rlung*, *mkhris pa* and *bad kan* disorders, and also administer *'ba' sam sman mar* (medicinal butter) mixed with *sbrang* (honey). This medication transforms *chu ser* and

unhealthy blood into healthy blood just as silver is turned into gold through gold plating. However, recommend diet and lifestyle similar to those of chronic hot disorders.

В конце, вот составы, переводящие чхусер и остатки жара в ткани тела: простой медовый чанг (*sbrang chang rkyang pa*), медовый чанг с добавкой (*sbrang chang khug pa*), чанг на *gze ma*, *sro lo* или *'bras bu gsum* (трёх плодах) в соответствии с основой: чхусер, лунг, трипа или бекен. Прибегают к лечебному маслу *'ba' sam sman mar* в смеси с мёдом, что переводит чхусер и плохую кровь в здоровую кровь подобно нанесению позолоты на серебро. Питание и образ жизни -- как при застарелом жаре.

བྱི་བྲག་ཤ་ལྷགས་གཉིས་ལ་བབས་པ་ལ། །མཆོན་མཆོར་རྩ་གཏར་འབྲས་བུའི་རྒྱན་སྦྱངས་བྱ། །རྩ་ལྷག་བརྟེན་ཅིང་ཉི་ཤུ་རྩ་ལྔ་
སྦྱར། །བ་སྦྱའི་སྦྱི་བྲས་རྩལ་འདོན་མཆོག་དུ་བསྐྱུགས། །ཅན་དན་རྩ་སེར་སྦྱན་གཉིས་བ་རྩ་བྱུག།

Specifically, to treat infiltration of the disorder into the muscle tissues and skin, venesect veins related to the liver and spleen, perform purgation made from *'bras bu* (myrobalan fruits), give water frequently as an inducing agent for the therapy, and administer [*ga bur*] *nyi shu rtsa lnga*. It is highly recommended to induce sweating with body pore cleansing compound, followed by applying a mixture of *tsan dan*, *chu ser sman gnyis*, and *ba chu* (cow urine) over the body.

7.2 Частные. При попадании в мышцы и кожу следует пустить кровь из сосудов печени и селезёнки и длительно вычищать с помощью [трёх] плодов (*bras bu gsum*); делать обрызгивания и состав [*ga bur*] *nyi shu rtsa lnga*. Отлично помогает вытягивание пота, промывающее кожные поры и втирание мази из *tsan dan*, *chu ser sman gnyis* (двух лекарств чхусер) на коровьей моче.

རྩར་བབས་བྱི་རྩ་གཏར་ལ་ནང་རྩ་སྦྱང་། །ཅན་དན་(དཀར་དམར་ག་དུར་དོམ་མཁྲིས་སོ་མ་ར་ཇ་རྩ་གང་ལི་གི་ལྷན་ལ་མཆོལ་
ཉོང་ལེན་ཀ་ར་)བརྩ་བས་རྩ་ཡི་ཆ་བ་སྦྱིམ། །

To treat hot disorder that has infiltrated into the channels, venesect superficial veins, perform channel cleansing therapy, and administer *tsan dan bcu pa* compound, comprised of *tsan dan dkar po*, *tsan dan dmar po*, *ga dur*, *dom mkhris* (bear bile), *so ma*

ra dza, cu gang, li shi, utpal, mtshal, and hong len mixed with *ka ra* (white sugar) to dry hot disorder of the channels.

При падении в сосуды - нужно вскрывать внешние сосуды и очищать внутренние. С помощью *tsan dan bcu pa* из (*tsan dan dkar po, tsan dan dmar po, ga dur, dom mkhris, so ma ra dza, cu gang, li shi, utpal, mtshal, hong len* с сахаром) высушивают жар сосудов.

རུས་ཞེན་མི་རུས་བདུད་ཅིའི་ཆངས་ལུམས་བྲ། རྒྱུན་སྦྱོངས་སྦྱི་ཁུས་མཁལ་ཙ་གཏར་བ་དང་། ཤིང་སྒྲ་བརྒྱད་བས་རུས་བའི་
ཚད་བ་སྒྲེམ། །

To treat adherence of the hot disorder to bones, perform a steam bath prepared from *mi rus* and *bdud rtsi* (medicinal nectars). Perform purgation and induce sweating with pore cleansing compound, venesect veins related to the kidneys, and administer *shing sna brgyad pa* compound to dry hot disorder of the bone.

При введении в кости - следует делать паровую ванну из *mi rus* и *bdud rtsi* (пять амрит); длительное очищение, промывание пор и кровопускание из сосудов почек. Жар костей высушивают с помощью *shing sna brgyad pa*.

སྒྲོར་བབས་ཙན་དན་གི་མི་ཨ་ག་བྲ། རུ་གང་གུར་གུམ་ཤིང་མངར་རྒྱན་འབྲུམ་དང་། སྒོ་ལོ་སྦང་རྒྱན་འབྲུ་སྒྲ་ཀ་ར་སྦྱར། རྒྱག་
མང་སྒྲར་བྲ་བུ་ལྷུས་གྱེན་དུ་བྲངས། རྒྱུས་ལ་ཉི་ཤུ་ཙ་ལུས་རྒྱག་ཚད་སྒྲེམ། རྩ་བ་ཚལས་ནས་དམར་གསུམ་(བསེལ་གསུམ་འདམ་
བྲ་ཤིང་མངར་ཀ་ར་སྦྱང་མར་གསར་གྱི་)ལྷེ་གུ་སྦྱར། །

To treat incursion of the disorder into the lungs, administer a compound prepared from *tsan dan, gi wam, a ga ru, cu gang, gur kum, shing mgngar, rgun 'brum, sro lo, spang rgyen*, and *'bu su* mixed with *ka ra* (white sugar). In the case of excessive pus, administer *star bu panytsa* compound to expel it emetically. Thereafter, administer [*ga bur*] *nyi shu rtsa lnga* to dry pus-associated hot disorders. After pacification of the hot disorder, apply *lde gu* (medicinal paste) made from *dmar gsum* (three red medicines), *bsil gsum* (three cool medicines), *'dam bu, shing mgngar, ka ra* (white sugar), *sbrang*, and *mar* (fresh butter).

При попадании в лёгкие -- готовят состав из *tsan dan*, *gi wam*, *a ga ru*, *cu gang*, *gur kum*, *shing mngar*, *rgun 'brum*, *sro lo*, *spang rgyen*, *'bu su* вместе с сахаром. Если гноя много - вытягивают его вверх с помощью *star bu panytsa*, а затем сушат жар с гноем составом [*ga bur*] *nyi shu rtsa lnga* . Уничтожив жар, готовят пасту-дегу из *dmар gsum* (трёх красных), *bsil gsum* (трёх охлаждающих), *'dam bu*, *shing mngar*, сахара, мёда и сливочного масла).

སྒྲིབ་བབས་ཨ་ག་ཅུ་དང་ཅན་དན་དཀར། རྩོ་ཏི་ཅུ་གང་གུར་གུམ་ལི་ཤི་དང་། རྩོ་ཤ་སྐུ་ཅུ་ར་དང་ཀ་ར་སྐུར། རྟེ་ཇེས་གཏར་
ལ་རྩོ་ཤ་(ཅན་དན་གཉིས་ཨ་ཅུ་ར་གུར་གུམ་སྟོས་དཀར་ཀ་ར་འི་)སྐུན་མར་སྐུར། དཀར་ནག་མཚམས་དང་བྱུག་པས་ནད་ཇེས་
བཅད།

To treat incursion of the disorder into heart, administer a compound prepared from *a ga ru*, *tsan dan dkar po*, *dza ti*, *cu gang*, *gur kum*, *li shi*, *zho sha*, *skyu ru ra*, and *ka ra* (white sugar). Thereafter, perform venesection and administer *sman mar* (medicinal butter) prepared from *zho sha*, (*tsan dan gnyis* – *tsan dan dkar po* and *tsan dan dmar po*, *a ru ra*, *gur kum*, *spos dkar* and *ka ra* (white sugar), and perform moxibustion on *dkar nag mtshams* and the sixth vertebra as post-therapy care.

При попадании в сердце -- готовят состав из *a ga ru*, *tsan dan dkar po*, *dza ti*, *cu gang*, *gur kum*, *li shi*, *zho sha*, *skyu ru ra* и сахара, затем пускают кровь и готовят лечебное масло из *zho sha*, (*tsan dan gnyis* (два вида сандала), *a ru ra*, *gur kum*, *spos dkar* и сахара), пресекают возвращение болезни прижиганием точек *dkar nag mtshams* и шестого позвонка.

མཆིན་བབས་བྲག་ལྷན་གུར་གུམ་བདུན་པ་སྐུར། རྩོ་ཐུང་སྟོང་ཀ་གཏར་ཞིང་འཇམ་ཁུས་བྲ།

To treat incursion of the disorder into the liver, administer *brag zhun* compound and *gur kum bdun pa* compound, venesect *ru thung* and *snod ka*, and perform mild purgation.

При попадании в печень -- нужно приготовить состав из *brag zhun*, *gur kum bdun pa*, сделать кровопускание из *ru thung* и *snod ka* и мягкое промывание.

མཆེར་བབས་གུར་གུམ་སེ་འབྱུ་ལྷག་པ་སྐུར། ཇེས་ལ་ཕོ་གསང་ཆོགས་པ་བསུ་གཅིག་བསྟེན།

To treat incursion of the disorder into the spleen, administer *gur kum* compound and *se 'bru* compound alternately, and then apply moxibustion on the stomach points and the eleventh vertebra.

При попадании в селезёнку -- назначают «спиной к спине» [составы на основе] *gur kum* и *se 'bru*, а затем прижигают точки желудка и одиннадцатый позвонок.

མཁལ་བབས་གུར་ཀུམ་(དྲིག་ཏ་སྒྱུ་ཅུ་འཇམ་འབྲས་སྒྲ་ཅི་ཤུག་ཆོར་ཅན་དན་ཀ་ར་)བདུན་དང་བྲག་ལུན་(དྲིག་ཏ་སྒྲ་ཅི་སྒྲོས་
དཀར་སོ་མ་ར་གུར་ཀུམ་ཤུག་ཆོར་སྒྲ་ཅི་ཀ་ར་)བརྒྱད། །རྩིས་ལ་གཏར་ལ་ཙན་ག་བཅུ་བཞི་བསྟེན། །སྤང་ཆང་རྒྱང་ལུག་
བཤུལ་ཤས་མཁལ་བུངས་གསོ། །

To treat incursion of the disorder into the kidneys, administer *gur kum bdun pa* compound, comprised of *gur kum*, *tig ta*, *skyu ru ra*, *'jam 'bras*, *gla rtsi*, *shug tsher*, *tsan dan*, and *ka ra* (white sugar), and *brag zhun brgyad pa* compound, comprised of *brag zhun*, *tig ta*, *gla rtsi*, *spas dkar*, *so ma ra dza*, *gur kum*, *shug tsher*, *spang rtsi*, and *ka ra* (white sugar). Thereafter, apply venesection on *rtsa nag*³⁴ and moxibustion on the fourteenth vertebra. Administer *sbrang chang rkyang pa* and *sbrang chang khug pa*, and recommend intake of *bshul sha* to restore the kidneys.

При попадании в почки -- после составов *gur kum bdun pa* из (*gur kum*, *tig ta*, *skyu ru ra*, *'jam 'bras*, *gla rtsi*, *shug tsher*, *tsan dan* и сахара) и *brag zhun brgyad pa* из (*brag zhun*, *tig ta*, *gla rtsi*, *spas dkar*, *so ma ra dza*, *gur kum*, *shug tsher*, *spang rtsi* и сахара) сделать кровопускание и прижечь точки *rtsa nag* и четырнадцатый позвонок, восстанавливать силу почек простым медовым чангом (*sbrang chang rkyang pa*), с добавкой (*sbrang chang khug pa*) и мясом непарнокопытных (*bshul sha*).

སྒོད་ལྷུང་བཤུལ་བྱ་ཅུ་གང་བདེ་བྱེད་སྒྱུར། །ཆ་བ་ཆེན་གུར་ཀུམ་གསེར་མེ་དྲོག་དྲོམ་མཁྲིས་དྲིག་ཏ་བྲག་ལུན་ཨ་ཅུ་ར། །སྤང་ཆང་
ཀ་ར་སྒྱུར་བས་སྒོད་ཆང་སེལ། །ཞིས་གསུངས་སོ། །

To treat descent of the disorder into the vessel organs, perform purgation and administer *cu gang bde byed* compound. In the case of severe hot disorders, administration of a compound prepared from *gur kum*, *gser gyi me tog*, *dom mkhris*

³⁴ *Tsa nag* literally means black channels, which are therapeutic points for kidney disorders located at one *tshon* and one *phun* lateral to the fourteenth vertebra.

(bear bile), *tig ta*, *brag zhun*, *a ru ra*, *gla sgang*, and *ka ra* (white sugar) cures hot disorders of the vessel organs." Thus it was said.

Когда проваливается в полые органы - нужно прослабление и состав *cu gang bde byed*. Если жар велик - устраняют жар полых органов составом из *gur kum*, *gser gyi me tog*, *dom mkhris*, *tig ta*, *brag zhun*, *a ru ra*, *gla sgang*, сахара». Так сказано.

བདུད་རྩི་སྒྲིང་པོ་ཡན་ལག་བརྒྱད་པ་གསང་བ་མན་ངག་གི་རྒྱུད་ལས་ཆ་བ་རྣམས་པ་བཅས་པའི་ལུ་སྟེ་ནི་བྱ་བའོ།

This is the twentieth chapter, the "Treatment of Turbid Hot Disorder," from the Secret Quintessential Instructions on the Eight Branches of the Ambrosia Essence Tantra.

Это двадцатая глава «Лечение мутного жара» из «Сущности амриты — восьмичленной тантры тайных наставлений».

Translation from Tibetan to English: Mentseekhang ©

перевод с тибетского на русский: Анастасия Теплякова